

Одинак М.М.,
методист науково-методичного центру
дошкільної та початкової освіти
Комунального закладу «Інститут післядипломної
педагогічної освіти Чернівецької області»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ: СУЧАСНІ ОРІЄНТИРИ

У 2026/2027 освітня діяльність у 1-4 класах здійснюватиметься відповідно до Державного стандарту початкової освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 №87 у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688 [4]. Загальні питання організації освітнього процесу, врегульовані Законом України «Про повну загальну середню освіту» [2, ст. 10], визначають, що освітній процес організовується відповідно до освітньої програми в безпечному освітньому просторі та здійснюється з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного та інтелектуального розвитку дітей, їхніх особливих освітніх потреб [5, 6].

У межах академічної автономії виконання освітньої програми, навчального плану є внутрішніми питаннями кожного закладу загальної середньої освіти, його педагогічної ради та завданням педагогічних працівників [2, ст. 10, ч. 3]. Водночас безпосередня реалізація змісту Типових освітніх програм має забезпечуватися виключно через підручники та навчальні посібники, що рекомендовані Міністерством освіти і науки України [5].

Зважаючи на вимушені паузи в навчанні протягом минулих років, що виникали через безпекову нестабільність, повітряні тривоги чи технічні труднощі, першочерговим завданням на початку нового навчального року стає фіксація та компенсація освітніх втрат. Для ефективного розв'язання цієї проблеми у перші тижні навчання для учнів 2-4 класів варто організувати первинне діагностування. Отримані результати забезпечать реалістичну оцінку рівня сформованості учнівських компетентностей та дозволять гнучко

скоригувати календарно-тематичне планування відповідно до реальних потреб кожного класного колективу.

Стартове оцінювання варто базувати на очікуваних результатах навчання за минулий рік або освітній цикл, що зафіксовані в Державному стандарті початкової освіти та відповідних Типових освітніх програмах [3, 5]. З метою зменшення психоемоційного стресу в учнів діагностичні завдання доцільно інтегрувати в ігрові та інтерактивні формати: швидкі самостійні роботи (від 5 до 10 хвилин), групову взаємодію, спільні вправи з розгорнутим коментуванням чи короткі квізи. Водночас розгорнуті підсумкові діагностичні роботи раціонально організовувати вже на етапі завершення вивчення теми «Повторення», суворо дотримуючись часових рамок: не більше 20 хвилин для учнів 2 класу та до 30 хвилин – у 3-4 класах.

Наголошуємо, що результати вхідного діагностування є конфіденційними, слугують виключно інструментом для внутрішнього планування роботи вчителя і не підлягають оприлюдненню чи порівняльному аналізу.

Процес розроблення та коригування календарно-тематичного планування (КТП) рекомендується вибудовувати за чітким алгоритмом:

- створення проєкту плану (до початку навчального року): сформувати попередній проєкт календарно-тематичного планування на основі обраної освітньої програми та структури підручника;

- вхідний моніторинг (перші 2-3 тижні навчання): провести діагностику рівня засвоєння матеріалу учнями для виявлення можливих прогалин;

- адаптація та коригування (за результатами діагностики): внести відповідні зміни до проєкту КТП, перерозподіливши навчальні години на користь тем, які потребують додаткового опрацювання;

- процедура погодження (фінальний етап): погодити актуалізований календарно-тематичний план із заступником директора з навчально-виховної роботи.

Педагогу гарантовано абсолютну академічну незалежність у визначенні послідовності засвоєння матеріалу задля досягнення очікуваних результатів

навчання, що орієнтована на методичний виклад підручника та фактичний рівень знань учнів.

У загальній структурі навчальних годин обов'язково слід передбачити гнучкі види діяльності: інтерактивні екскурсії, навчально-пізнавальні практики, тематичні проєкти чи інші формати роботи. Водночас вибір безпосереднього наповнення, тривалості та організаційних особливостей таких заходів належить до сфери прямої відповідальності та компетенції конкретного закладу освіти.

Спосіб ведення календарно-тематичного та поурочного планування є цілковито гнучким і встановлюється безпосередньо вчителем на власний розсуд. Водночас для підвищення ефективності організації освітньої діяльності в сучасних умовах рекомендується враховувати такі аспекти:

- виокремлювати теми для самостійного або асинхронного опрацювання (насамперед ті, що забезпечені якісними цифровими та мультимедійними ресурсами);
- практикувати ущільнення простішого за змістом навчального матеріалу;
- концентрувати увагу на базових, ключових темах, які є фундаментом для подальшого навчання на наступних етапах.

З огляду на актуальні безпекові ризики та дію правового режиму воєнного стану реалізацію змісту навчальних програм доцільно здійснювати за рахунок інтенсифікації й оптимального ущільнення теоретичного матеріалу. Невіддільними складниками цього процесу мають стати раціональна організація самостійної роботи здобувачів освіти.

Оцінювання результатів навчання учнівства 1-4 класів має здійснюватися відповідно до методичних рекомендацій, затверджених наказом МОН від 13.07.2021 №813, та порад, викладених у додатку 2 листа МОН від 19.08.2022 №1/9530-22 [7]. Вони мають рекомендаційний характер, а заклади освіти згідно зі статтею 54 Закону України «Про освіту» [1] можуть розробити власну систему оцінювання з дотриманням концептуальних засад Нової української школи щодо здійснення оцінювально-аналітичної діяльності вчителів.

Види, кількість діагностувальних робіт і форми фіксації результатів можуть бути змінені педагогом або професійною спільнотою і затверджені на педраді. Згідно з наказом МОН від 30.11.2020 №1480 система оцінювання конкретизується в освітній програмі закладу освіти та у Положенні про внутрішню систему забезпечення якості освіти.

Внесення результатів оцінювання до класного журналу здійснюється у повній відповідності до чинних нормативних вимог, зокрема наказу МОН від 02.09.2020 №1096. З огляду на сучасні тенденції організація діловодства та ведення журналів переноситься в електронний формат, що повністю нівелює необхідність дублювання відповідних даних на традиційних паперових носіях [9].

У щоденній практиці вчителю початкових класів необхідно зосередити особливу увагу на регулярному аналізі й перевірці всіх письмових напрацювань учнів, включно з роботами, створеними за допомогою цифрових технологій чи в рамках роботи над проєктами. Організація освітнього процесу має базуватися на глибокому розумінні та врахуванні індивідуальних психофізіологічних якостей кожного школяра. Окремим важливим завданням виступає послідовне виховання графічної культури та навичок письма. Це, зокрема, вимагає від педагога індивідуального показу зразків каліграфічного накреслення окремих букв і цифр для учнів, які цього потребують.

Варто наголосити, що семестрове оцінювання в початкових класах не здійснюється. Підсумкова оцінка виводиться лише за результатами навчального року на основі співвіднесення реальних здобутків учнів з очікуваними результатами навчання, які визначені програмою. При цьому педагог має обов'язково зважати на індивідуальну динаміку поступу дитини та результати самостійних діагностичних робіт, якщо такі організовувалися впродовж року. Річний підсумковий показник обов'язково реєструється в класному журналі та заноситься до свідоцтва досягнень учня. Своєю чергою, підсумковий контроль у межах інформатичної, технологічної, мистецької та фізкультурної галузей

базується виключно на аналізі поточного формувального оцінювання та орієнтується на індивідуальний темп розвитку кожного вихованця [7].

Свідоцтво досягнень виступає інструментом моделювання комплексного профілю дитини і містить дві інтегровані частини. Фіксація розвитку наскрізних умінь для учнів з першого по четвертий клас здійснюється суто вербальним шляхом: статус «Сформовано» маркується певним індексом, а характеристика «Ще формується» окремого позначення не потребує. За таким самим принципом і з використанням аналогічних категорій оцінюють і предметні результати у першому освітньому циклі (1-2 класи). Натомість для третьокласників та четвертокласників запроваджується рівнева система, яка класифікує результати за високим, достатнім, середнім або початковим рівнями. Оригінальний примірник документа передається родині вихованця, а належним чином засвідчена копія вкладається в особову справу. Закладам освіти надано право адаптувати внутрішню структуру свідоцтва досягнень рішенням педагогічної ради під час серпневих засідань, проте виставлені в ньому показники мають абсолютно збігатися із записами в класному журналі.

Процес активної цифровізації навчання вимагає від педагога суворого контролю за дотриманням норм чинного Санітарного регламенту, який чітко обмежує тривалість безперервної роботи дітей із технічними засобами [6]. Зокрема, для учнів першого класу час безперервної діяльності перед екраном не може перевищувати десяти хвилин, тоді як для школярів 2-4 класів цей граничний показник встановлено на рівні п'ятнадцяти хвилин.

Як відомо, уряд України затвердив оновлений Державний стандарт початкової освіти, який є логічним продовженням реформи НУШ та політики «Освіта для життя». За ним здобувачі освіти, зокрема учні перших класів, почнуть навчатися з 1 вересня 2028 року, але вже зараз документ слугує фундаментом для створення нових програм і підручників [10]. Саме тому в окремих школах області впродовж 2026/2027 навчального року розпочнеться апробація підручників для 1 класу: «Українська мова» «Буквар», «Математика», «Я досліджую світ». Вперше будуть апробуватися не тільки підручники, а й

авторські галузеві модельні навчальні програми, які створені на основі нової Типової освітньої програми для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти (наказ МОН України від 18.03.2026 №467).

Важливо, що цей рух буде поступовим. Ті діти, які вже вчаться за старими програмами (НУШ-1 та НУШ-2), завершать навчання саме за ними. Нова програма буде входити в школу крок за кроком: спочатку в 1-й клас, наступного – у 2-й і так далі.

Ефективна організація сучасного освітнього середовища є продуктом планомірної взаємодії, синергії та тісного партнерства між учнівським колективом, педагогами, адміністрацією установи, батьками та місцевою громадою.

Щоб початкова ланка освіти функціонувала як емоційно стабільний, затишний, педагогічно адаптивний та технологічно гнучкий простір, необхідно забезпечити умови, за яких кожна дитина відчуватиме повагу до своєї особистості, безпеку та широкі можливості для самовираження. Глибокі якісні перетворення в освіті беруть початок не стільки з директивних документів, скільки з безпосередньої відданості дорослих, які щодня підтримують школярів на їхньому першому шляху пізнання. За такого всебічного підходу школа справді стає для дитини територією щасливого дитинства та комфортним середовищем для зростання.

Список використаних джерел та літератури

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 09.06.2026).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 №463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 09.06.2026).
3. Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа». *Міністерство освіти і науки України*. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 09.06.2026).

4. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 №688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Tex> (дата звернення: 09.06.2026).

5. Про затвердження програм для 1-2 та 3-4 класів : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022 №743-22. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalniprogrami/navchalniprogrami-dlya-pochatkovoyi-shkoli> (дата звернення: 09.06.2026).

6. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text> (дата звернення: 09.06.2026).

7. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 №813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text> (дата звернення: 09.06.2026).

8. Про інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 13.08.2025 №1/16828-25. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi> (дата звернення: 09.06.2026).

9. Про затвердження Положення про сертифікацію педагогічних працівників : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 №1190 (у редакції постанов Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 №1094 та від

28.02.2023 №170). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.06.2026).

10. Деякі питання організації дистанційного навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 №1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> (дата звернення: 09.06.2026).

11. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2025 №1810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1810-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 09.06.2026).